

Vrouwen die voorbijgaan

Vrouwen die voorbijgaan

Idris Riditi

 Montaigne House

© Stichting tot behoud van Casa Mena, 2017
Uitgave van het Montaigne House
Kaft en layout: Margje Zeef

Dit boek is een product dat voortkomt uit een vermenging van fictie en waarheid. Historische personen hebben in de realiteit bestaan. Auteur en uitgever nemen geen enkele verantwoordelijkheid voor de juistheid van plaatsen, gebeurtenissen, personen of namen.

ISBN: 9789402163902

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Ondanks alle aan de samenstelling van dit boek bestede zorg kan noch de uitgever noch de auteur aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Inhoud

Intro	1
Imma	3
Angelinis	11
Adriana	18
Anique	42
Vreemde vrouwen	66
Nogmaals Anique	83
Maanparel	87
Zuleyla	111
Fatma	136
De huishoudster	154
Imma (vervolg)	168
Adriana II	190
Elvira	199
Málaga	208
Immaculata	219
Osuna en Maria del Rosario	232
Dé in Sevilla	248
Jerez	254
Cádiz	258
De laatste dag	265

Intro

Het was een nacht, warm van de geur van citrusbloesem en Dama de Noche. Na een week van Madonna-processies in de Semana Santa lagen wij doodvermoeid teneer op de uitgeklapte leren autostoelen.

In het luxueuze Alfonso XIII van Andalucía's hoofdstad zou geen plaats meer zijn, nog minder in de goedkopere onderkomens waarvoor meer dan een miljoen gelovigen uit geheel Spanje en toeristen uit Europa reeds maanden tevoren hadden gereserveerd. Wij waren beland in een achterafdoorp, ergens vóór Sevilla, op een parking.

Een paar uur slaap, méér was ons misschien niet vergund, want opnieuw zou een stoet zich in beweging zetten om straat op, straat af, boete te doen voor de daden van snel vervlogen maanden. Over luttele uren was dit alles voorbij weer.

Naast mij lag, als een tijger te snurken, Imma, de non die mij de afgelopen jaren gezelschap hield en op mijn reizen begeleidde.

Een snurkende non was geen pretje en ik kon de slaap niet vatten. De wilde nachtelijke geuren droegen mij weg, door verre landen en terug naar vroeger tijden. Ik dacht aan de non, aan Madonna, de moeder van Isa en ons aller moeder, zoals de Christenen menen, en vooral bruid. Hoeveel bruiden had ik eigenlijk gehad in die veertig jaar na mijn geboorte? Op al mijn reizen had ik vele vrouwen ontmoet zonder één van hen de mijne te maken. Wat was mij overkomen? Waarom gingen wij steeds weer uit elkaar, ongemerkt, zonder dat ik haar miste, zonder dat ik nog dacht aan haar? Zonder één traan te laten om een vrouw, had ik geleefd.

Wie waren verantwoordelijk daarvoor, de vrouwen uit mijn jeugd, mijn opvoedsters? Of hadden de anderen, erna, mij zo ge-

maakt? Hoe zou de toekomst eruit zien, nu ik 'haar' had ontmoet, Elvira uit Málaga, een schoolmeisje nog, van het conservatorium. Wat wilde ik van haar? Eindelijk trouwen, zoals de Profet, op wie vrede zij, ons aanried?

En langs mij trokken in lange stoet de vrouwen die God gezet had op mijn levenspad.

Imma

De eerste keer dat ik haar ontmoette was tijdens een van die saaie colleges waar een grauwe gestalte ergens ver weg, vóór in de zaal, te oren staat met vlakke stem (ondanks dat van hem eens bij zijn sollicitatie vereist was dat hij beschikte over aantoonbare kwaliteiten van spraakzaamheid, bespraaktheid en doceertalent). Zijn tegenpartij is een menigte die wegdukt in de gedachte dat alleen het aanwezig zijn al met een punt gehonoreerd zal worden en dat later, wanneer het examen eenmaal tastbaar nabij is, het dictaat op stencil beschikbaar zal zijn.

Plotseling werden allen, de saaie docent en de duffe menigte, opgeschrikt door zacht maar aanhoudend gekletter en getrippel van iets dat gestaag zijn weg langs de trappen van het zijpad voortzette, vanaf de bovenste rij, naar beneden toe in de richting van de kuip en de, nu verstomde, stem van de docent. Maar voordat het zover was draaiden alle hoofden de andere kant op naar waar het getrippel vandaan kwam en waar op dat moment nieuwe geluiden, veel wilder, te horen waren. Hulpeloos, met haar marmottenhandjes en -armpjes die slechts halfafgemaakte bewegingen voortbrachten, stond daar, in zwart kleed en kap, een non dierlijke geluidjes uit te stoten die vermoedelijk als verontschuldiging bedoeld waren en waarvan pas de kreetjes die zij telkens herhaalde de betekenis verklaarden:

‘Mijn potloden, o sorry professor, mijn potloden ik zal ze oprapen.’

De dikke gedaante van de non maakte zich moeizaam los uit haar bank om zich in haar zwart habijt als een enorme knot wol ter aarde te storten en zich wringend tussen de banken van het

zijpad door, een weg naar beneden te banen, achter de verloren potloden aan, en deze bijeen te graaien.

Dankbaar voor de verstrooiing stormde van alle kanten gediens-
stige hulp toe, zonder nog acht te slaan op de professor die met
geforceerde berusting in de versterking van zijn college niet anders
dan een moeizaam: 'Ja, ja zuster, ga uw gang maar!!' wist uit te
brengen.

Deze en vele andere incidenten die zouden volgen, zorgden er-
voor dat het 'Ja, ja, de zuster weer!' als gevleugelde woorden op
onze lippen kwamen te liggen.

Sinds het college met de potloden leerde ik haar beter ken-
nen. Een gezette vrouw waaraan alles dik zou zijn geweest indien
de zwarte kleren dat niet hadden afgeslankt. Tegen de vormloze
donkere massa contrasteerden alleen de extremiteiten die des te
scherper opvielen door de blankheid van haar huid. Behalve de
mollige marmottenhandjes die mij in de collegezaal waren opge-
vallen, was verder slechts haar gelaat onbedekt. Een gezicht van
een lief, wanstaltig biggetje met kraaloojjes, dat met een animale
blik begerig in contact met je trachtte te blijven, waardoor het
dierlijke zo menselijk werd. Terug keerde dat dierlijke weer als zij
begon te lopen; een koddige dikke schildpad die op haar kromme
pootjes van onder uit het habijt een reusachtig schild meestorste.
Dit menselijke en dierlijke wisselden elkaar af en hierdoor kreeg
zij iets bovenmenselijks, iets bovenaards.

De zuster was in jaren veel ouder dan de meeste studenten,
maar bleek in haar doen en laten in veel opzichten een klein meis-
je. Het kloosterleven had haar jeugdige frisheid ongeschonden ge-
laten en afgeschermd tegen het volwassen worden. In dit grote
kleine kind charmeerde de onbevangenheid, maar gaven de on-
beholpenheid en de kinderlijke maniertjes waarmee zij alles wat
zij wilde gedaan wist te krijgen je het onbehaaglijke gevoel dat je
bedonderd werd.

Na de studie verloren wij elkaar uit het oog tot zij mij, jaren la-
ter, in de trein aansprak. Met een vriend liep ik door een tweede-

klascoupé toen een dame mij vriendelijk begroette. Het bleek de zuster te zijn die er zonder naar traditionele kleding onherkenbaar uitzag. Zij was dikker geworden en had een omvangrijke boezem, maar haar benen leken slanker, ondanks de weinig flatterende, grauwe, grofgebreide wollen kniekousen in kleurloze schoenen. Haar ongesluisde haren waren iets geheel nieuws, ik had deze nooit eerder gezien, omdat wij haar alleen met kap hadden gekend. Het haar glansde en maakte haar gezicht jeugdiger, leeftijdloos misschien, omdat het niet was opgemaakt of in model geknipt. Door haar levendige ogen en niet aflatende woordenvloed streken wij geboeid neer en luisterden naar haar wel en haar wee. Imma had het klooster verlaten, maar was non gebleven. Twee universitaire studies had zij afgesloten en thans koesterde zij duizend plannen. Och, het gesprek deed er niet toe; wat beweegt de mensen anders dan te willen praten om gewaardeerd te worden en hun kandidatuur aan te bieden voor vriendschap?

Het zou meer inspanning gekost hebben deze te weigeren dan te accepteren. Maar toen voorzag geen van ons drieën waartoe deze vijftien jaar later zou leiden. Nog lang zou verborgen blijven dat door Imma zowel mijn vriend als ikzelf de vrouw van onze keuze zouden vinden. Tot de vrouw van mijn vriend werd het nichtje van de non, tot de mijne haar hemelse moeder.

Mijn kennismaking met het nieuwe jaar werd beheerst door Imma's komst naar Spanje. Vond Imma dat haar confrontatie met mij op zich al een cultuurschok voor haar betekende, ik van mijn kant zag me geplaatst voor een geheel nieuw fenomeen vrouw, nu eens de speelbal van mijn wrede geestelijke grillen, dan weer de intellectuele gesprekspartner. Mijns inziens een goede combinatie. Imma bezat ondanks haar ongeveer vijfenvijftig jaren een kinderlijke spontaniteit die een katholieke non eigen is en zij had deze weten uit te bouwen tot een onbevangenheid die grensde aan brutaliteit. Zonder gêne durfde zij op alles en iedereen af te stappen, denkend dat de hele wereld voor haar open lag en op haar zou reageren, zoals zij dat verwachtte.

In de gevangenis van Málaga, dertig kilometer van ons verwijderd, zat een jongeman wiens lot zij zich had aangetrokken. Elke dag reed zij per taxi daarheen en nam plaats in de rij van minnaressen, echtgenotes, moeders of zusters van veroordeelden om, vrolijk kwebbelend in gebarentaal uren in de hete zon te staan wachten. Als dit haar te veel werd nam ze met een paar vrouwen verderop plaats op een terrasje waar zij de tijd vergaten. Een keer was het bezoekuur al verstreken en wilden de bewakers haar niet meer toelaten. Haar onverzettelijkheid overtrof die van de bewakers en na langdurig aandringen mocht Imma even binnen om een boodschap voor 'haar Jantje' af te geven. Het was die dag geen pakjesdag en het blik kaas, gym schoenen, schoon ondergoed ('wat neem je nu eigenlijk voor zo'n jongen mee?') en geld ('hij heeft dat nodig omdat ie gechanteerd wordt. Ik schrijf dat gewoon van de rekening van de zusters af voor "goede werken", anders komt het toch maar in de verkiezingskas van Van Agt.') moest zij mee terugnemen en per post versturen. Daarmee nam zij geen genoegen, doch pas met het geweer in de aanslag had een stel bewakers haar buiten de deur weten te zetten. Toen men haar buiten gesloten had, bonkte zij zo lang met haar beide vuisten op de ijzeren poort, dat de bewakers op de binnenplaats zich rondom het kijkluik verdrongen en één voor één die Hollandse furie in eigen ogenschouw wilden nemen. Zij kreeg haar zin en mocht opnieuw erin en kon haar cadeautjes en enveloppe met inhoud afgeven aan een 'O, zo mooie, knappe man met een baard,' terwijl de anderen hun geweer schietklaar bleven houden.

Of de geschenken bij 'haar Jantje' arriveerden heb ik niet vernomen; de pakjes die Imma opzond kwamen nooit aan, van het geld dat zij geregeld afgaf werd steeds een deel gestolen, of gebruikt voor commissiekosten.

Imma was gewend dat mensen, tijd en omstandigheden zich aan haar aanpasten, zij het na enig aandringen van haar kant. Tegen elke waarschuwing in begaf zij zich, op een middag toen wij in de heuvels aan het wandelen waren, op weg om te gaan telefoneren.

Een dringende boodschap moest ineens worden doorgebeld naar Holland. Het kon niet wachten, een belangrijke verbetering voor haar nieuwe boek, over macramé, was haar plotseling ingegeven. Het begon te stortregenen en ik maande haar te blijven schuilen. Om bij 'el bar' te komen zou zij enige honderden meters een berg moeten afdalen – en daarna weer beklimmen.

Onverrichterzake keerde zij naar huis terug omdat overstromingen de enige communicatie in het dorp verbroken hadden. Nu wilde zij met alle geweld met de auto naar het volgende dorp gebracht worden, maar het 'boze oog' verhinderde dit want het autosleuteltje bleek zoek te zijn en pas later zouden wij te weten komen dat het op onverklaarbare manier was terechtgekomen in de bagageruimte. Ondanks de regen ging ik met haar mee. Voor de tweede maal kon zij de honderden meters afdalen en nog eens eenzelfde afstand afleggen tot aan de hoofdweg waar een bus ons naar T. moest brengen, maar niet kwam.

De bus had niet de moed van een Imma om overstroming en natuurramp te trotseren. De regen was opgehouden en na mislukte pogingen om te liften, liepen wij drie kilometer. Wuivend met haar stok in de ene hand en hevig gebarend met de andere, hield zij, nauwelijks in balans op haar te korte benen, een taxi aan om naar de dichtbijzijnde telefooncel te rijden. Deze bleek evenmin te functioneren vanwege de wateroverlast. Haar lijdensweg kende geen einde, maar zij hield stand en wij namen een bus naar weer een volgend dorp.

Vijf uur naderde, of, zoals de Spanjaarden dat zouden zeggen: 'de vijven'. Dat klinkt heel wat dreigender, alsof er vijf grote kerels, vijf colonnes komen aanmarcheren. In werkelijkheid was het daarentegen precies omgekeerd, de vijf uren ontglipten ons en Imma kwam er aangestormd, met mij in haar kielzog. De bus trok zich niets aan van Imma's kruistocht tegen de vijf uren. Terwijl ik opging in het landschap, gaf ik mij over aan beschouwingen over de tijd.

Voor een Nederlander in Spanje is vijf uur namiddag het meest verwarrende tijdstip. Je voelt je als een tol die nog rondtolt op dezelfde plek, maar die elk moment zijn draai kan verliezen en naar de ene, of naar de andere kant omtuimelt. Vijf uur, in Nederland sluiten de kantoren. Mensen vullen langzaam de straten, uitgelaten bij mooi weer, omdat zij niet meer in hun hokken behoeven te blijven, en gehaast om naar huis te komen bij het grauw van de regen. Hier in Spanje is het nog wat stil. De siësta is maar amper afgelopen en het is eigenlijk nog wat te warm om te werken. In de zomer drukt de middag je neer. Je verlangt naar de avond, die – hoop je – wat koelte brengt. Om vijf uur ontsluiten de eerste winkels hun deuren, maar vele openen pas zo tegen zessen, tot negen, ja, tot tien uur. Maar vóór ‘de vijven’ zijn ook de kantoren dicht, pas daarna begint het leven, kun je iets doen en iets bereiken. Tot die tijd was Imma aangewezen op telefooncellen, kon zij niet op het postkantoor bellen of bij een lieve juffrouw of jongen van Iberia. Na die tijd was dat allemaal mogelijk. Maar in Nederland was niks meer mogelijk dan.

Imma zette zich schrap om als een Olympische hardrenster de bus te verlaten en ijlings stevende zij, na te zijn uitgestapt, af op een cel aan de overkant. Vanuit de verte was te zien dat aan de telefoonhoorn het noodzakelijke element om te kunnen spreken ontbrak. Haar munten verdwenen in de gleuf en kennelijk werd er aan de andere kant ‘hallo, hallo’ geroepen. Mijn voortdurend gebaren werd niet begrepen; vertwijfeld bleef zij roepen, totdat alle munten op waren en het in Nederland sluitingstijd was.

Een bus in tegengestelde richting naderde; ik stapte in, liet hem optrekken en wegrijden, door de achterraut kon ik Imma zien aan komen hobbelen wild wuivend met haar stok en zonder munten. Pas toen vroeg ik de chauffeur ‘een oude dame’ mee te nemen. Zij zakte neer in een stoel vlakbij: een hevig snikken werd ons deel. Ik deed maar alsof ik haar niet kende.

Opnieuw aangekomen in T. lachte zij al weer en gezamenlijk stapten wij uit. Het zou niet lang meer duren of zij zou een an-

dere oplossing vinden, want Imma had een deal gesloten met haar Heer.

Zij opende voor mij nieuwe werelden.

Eerst die van de acryl en andere kunststoffen. Hoe bekrompen was, in dat licht, mijn eigen smaak voor natuurlijke stoffen als katoen, zijde en wol! Wat was zo'n voorkeur beperkt door opvoeding en omgeving! Kwaliteitskostuums en goede stoffen waren niet boven alles verheven.

Hoe kortzichtig was het van mij geweest te denken dat mensen niets anders werkelijk 'mooi' zouden vinden! Hoogstens onbetaalbaar. Imma – waarschijnlijk als de vertolkster van vele anderen – had haar ziel en zaligheid verpand aan pasteltintige, kunstwollen stoffen, die zo gemakkelijk wasbaar zijn en waarop je het vuil niet ziet; volgens mij overigens twee eigenschappen die elkaar overbodig maakten. Die kunstvezels bevestigden de theorieën van een groot socioloog, dat het de kunst van de hogere kringen is om zichzelf allerlei beperkingen en moeilijkheden op te leggen. Het is niet iedereen gegeven om iets dat maar één vlekje heeft opgelopen onmiddellijk te wassen. Of zich met creaties of stoffen te tooien die daar in het geheel niet tegen kunnen.

Bovendien, wie morst er nu op zijn kleren? Aan al die civielregels hoefde Imma zich in haar acryl niet te storen. Met een nonchalant gebaar veegt zij, nadat ik haar hierop voorzichtig attendeer, een klodder die zojuist ongemerkt van haar gebaksvorkje op haar rokje viel, af met de woorden: 'O, geeft niets, hoor, zo'n rokje is zó gemakkelijk, je ziet er niks op. Of anders, even in een sopje, dan was je het er zo weer uit.' Inmiddels werd een tweede klodder, op de revers, met de vingers verdeeld en uitgesmeerd, wanneer Imma haar dikke kin stevig tegen het borstbeen moest klemmen om, met een schuin blik, een glimp van haar handelen op te kunnen vangen. Dacht ik aanvankelijk dat deze liefde voor kunststoffen typisch voor Imma was, een paar dagen later begon ik te twijfelen, toen ik haar in een hevig geanimeerd gesprek met een Zwitserse dame gewikkeld zag over de voordelen van de acryl,

die beide dames knottenvol hadden gekocht bij de *Cortes Inglès* te Málaga. Alsof zij het hadden over de beste haute couture! Mij gingen de ogen open, dingen waren relatief.

Angelinis

Zoals schrijven gestalte aan iemands gedachten en belevenissen kan geven, zo gaf reizen dat aan mijn gevoelens. Het was alsof het script van mijn emoties door de gebeurtenissen op deze reis in scène werden gezet.

Dit begon in Parijs toen ik mijn coupé deelde met een Spaanse jongeman die mij tijdens de tocht in bescherming nam en mij vertelde van het leven; het leven in Spanje vooral, waar zijn verloofde de jaren van zijn verblijf als gastarbeider in België verbeid had. Nu keerde hij naar haar terug om haar te trouwen en hij vulde ons compartiment met nevels van erotiek die de kilte van de oktobernacht verjoegen, maar niet voor lang. De te korte dekens waren niet voldoende om ons te verwarmen en tegen de ochtend voelde ik zijn lichaam tegen het mijne. Ik deed alsof ik niets merkte, hield mijn adem in, maar liet niets toe. In San Sebastian nam hij afscheid.

Aan de grensovergang Hendaya-Irun had zich een moeder bij ons gevoegd met een ongelukkige dochter; lelijk was zij en het moest voor haarzelf een gelukkige bijkomstigheid zijn dat zij bovendien blind was. Met deze dochter toog de moeder evenwel naar een Madrileens oculist van wie zij overtuigd was dat hij de staar genezen zou. Zij voorvoelde waarschijnlijk dat daarmee het andere ongeluk des te sterker zou gaan tellen en greep deze reis tevens als laatste strohalm aan om haar dochter aan de man te brengen. Zo leek dat. Bij mijn Spaanse reisgezel, die zij aanvankelijk voor dit doel uitkoos, had zij onmiddellijk bot gevangen. Hoe had zij ook kunnen weten dat in San Sebastian naar hem een verloofde al jaren zat te hunkeren? Bij mij pakte zij het nogal omslachtig

aan. Eerst vertelde zij over haar andere dochter, thuis, waaraan ‘niets meer te doen was’ omdat die doofstom – en vermoedelijk afstotelijk – was. Een voor de dag gehaald fotootje bevestigde mijn vermoeden. Toen presenteerde zij, als in contrast daarmee, haar blinde spruit van wie zij vele kwaliteiten opsomde die mij alle onwaarschijnlijk voorkwamen. Ik vergat ze voordat ze gezegd werden. Even leek de moeder te berusten. Zij had echter nog andere zorgen genoeg, want zij kwam voor de draad met nog vijf foto’s van evenzovele dochters. De adem stakte mij in de keel bij al die ellende. Eén voor één bekeek ik ze en na lang turen en draaien besloot ik tenslotte een heel voorzichtig, klein, onbeduidend, nietszeggend en tot niets verplichtend complimentje te maken over een ervan. O ramp, die ik afgetekend zag in die moeder der zeven smarten! Dat ik die juist kiezen moest, de enige ‘*casada*, getrouwd met een machinist’, fluisterde zij mij toe.

Onverloofd begaf ik mij de avond van aankomst in Madrid van station Chamartin naar Atocha.

Doch in de trein naar Málaga geraakte ik nogmaals in verlegenheid en wéér had het met foto’s van doen. Een aardige jongen ging tegenover mij zitten en nadat wij wat gebabbeld hadden kwamen – onvermijdelijk in Spanje? – de foto’s voor de dag. Ditmaal werden mij plaatjes getoond van een schaars geklede jongedame. Ja, ze zag er knap en opwindend uit, honderd procent ‘*guapa*’, beaamde ik, echt een mooie vrouw. Of het de zuster was van de jongen of zijn verloofde durfde ik niet te vragen, want de dame in kwestie was gekleed als een revue-meisje, in glitterkleertjes met bijpassend pikant broekje en bh’tje, en op haar hoofd droeg zij een pluim. Of ik haar opwindend vond, wilde de jongen weten. Ach, waarom ook niet dacht ik en besloot ‘ja’ te zeggen. En wat nog meer dan wel, vroeg de jongen, zou ik het met zo’n lekker stuk willen doen? Ik keek tersluiks de coupé rond en het gangpad in, achterdochtig (het was vast en zeker om geld te doen) of het meisje ineens te voorschijn ging komen. Maar alles leek kalm en vredig. Opgewonden van de foto werd ik niet. Ik knikte vaag. De

jongen schoof naar mij toe als wilde hij mij iets vertrouwelijk vertellen.

‘Heb je haar herkend?’ vroeg hij indringend (alsof ik iedereen in Spanje zou kennen!)

‘Ja?’ sprak ik vol hulpeloze verwachting. Mijn emoties waren dermate verward dat ze veelzijdig te interpreteren waren, zo iets als een inktvlekkentest.

Wild en ‘alegre’ sprong de jongen op. Voordat ik mijn onbegrip kon kenbaar maken, kwam het hoge woord eruit dat mij van de ene droom in een andere, bozere, droom hielp:

‘Die mooie vrouw staat vóór je!’

In Málaga woonde ik aan de Paseo Marítimo bij de zoon van een Haagse dame die zijn moeder ervan overtuigd had dat het leven in Holland ondraaglijk was. Zij waren naar Spanje getogen. Ik weet niet of hun de zon lokte of het mondaine leven. De zon verwelkt niet, maar het laatste wel. Marbella (toen nog zonder Puerto Banús, maar wel met ‘de Club’ Méditerranée) was eigenlijk mondainer dan Málaga, en ik begrijp niet waarom zij dit hadden verkozen.

Maar goed, Marbella was niet al te ver; het zou overigens toch niet veel hebben uitgemaakt. Het mondaine van een plaats wordt bepaald door een handjevol rijken en een paar VIPs. De, echte, rijken hebben hun eigen kringen waarin buitenstaanders niet worden toegelaten, wat vluchtige schoonheden daargelaten. De ‘Club’ voorziet in andere behoeften. Daar kunnen wij een tijdje onze hang naar *jetset-glamour* koesteren door verveeld de pas-aan-gebroken biefstuk in de vuilnisemmer te deponeren om aan het buffet een lamsbout te halen waar wij wat stukjes van nemen tot dat ook die weer verveelt. Net zo doen wij met de mooie meiden. De meeste van hen blijken Franse secretaresses en telefonistes die een paar jaar gespaard hebben om dit eenmaal te kunnen meemaken. Voor de vaste bezoekers, die zich zo’n verblijf gemakkelijker kunnen veroorloven, is de ‘Club’ zodoende een prima jachtterrein voor steeds frisse buit. Voor onze Haagse dame boden Málaga

en Marbella veel minder. Zij miste haar Haagse vriendinnen en vertrok; de zoon bleef omwille van de liefde achter.

Ik had mij voorgenomen H. in Málaga te bezoeken om hem te vragen of hij iets te huur wist en het trof dat zijn moeder onlangs was vertrokken, zodat wij het appartement en de huur konden delen. Door hem leerde ik Spaanse vrienden kennen, onder wie Angelinis. H. had mij haar mysterieus beschreven als een grote, zwarte, statige vrouw van wie het bekend was dat zij niet wilde trouwen totdat zij een veelbelovende, uiterlijk en geestelijk knappe, en bovendien rijke jonge man zou tegenkomen. Juist omdat ik niet rijk was klonk dit alles mij als een uitdaging in het oor en ik was vol verlangen haar te ontmoeten. Met H. en José wedde ik haar te zullen krijgen, en een discreet feestje werd belegd. Daar etaleerde ik niet alleen alle gewenste kwaliteiten maar bovendien charme. Voordat wij de dames door de stille nacht over de Alameda naar huis brachten had ik haar hartstochtelijk mijn liefde verklaard. Ik had haar beloofd, met al mijn gaven, spoedig rijk te zullen worden. Het hielp niet. Zij bleef afstandelijk. Ik begaf mij daarom naar het toilet, waar ik strak in de spiegel tuurde om aan iets naars, iets heel ergs te denken en ik kwam op het beeld dat mijn dierbare moeder zou zijn overleden. De tranen sprongen mij in de ogen en ik bleef huilen totdat mijn vrienden op de deur klopten om te vragen wat er was. Wat anders was er, dan Angelinis' versmading?! De Spaanse vrienden waren diep bewogen om zulk een hartstochtelijk verlangen – zij zouden een goed woordje voor mij doen. Ik had mij weer te midden van de anderen begeven, maar kon mijn tranen niet bedwingen, wendde mij van Angelinis af, draaide mij weer naar haar toe en viel snikkend aan haar voeten. Ook H. geloofde nu, in stilte verwonderd.

Ik was dit voorval alweer vergeten en meende mijn weddenschap verloren te hebben totdat José na een paar dagen mij vroeg of ik 'het' nog steeds meende en op mijn beaming zei dat, in dat geval, Angelinis mij gevraagd had bij haar thuis te komen. Ik maakte

kennis met haar moeder en zuster. Toen wij samen alleen waren, zei zij 'ja' en hiermee had ik de weddenschap gewonnen.

Ik deelde mijn triomf aan H. mee, die hevig bleek te zijn geschokt! Was ik dan niet echt verliefd op haar geworden? Kon iemand zo toneel spelen? Maar de zaak was toch serieus geworden! De familie verwachtte verdere stappen. Wist ik dan niet dat in Spanje trouwbeloften heilig waren, ze in de wet zelfs stonden, dat Angelinis een broer had die de familie-eer zou wreken, dat ik er niet zomaar vanaf kon, zijn vrienden geblameerd zouden zijn, en ieder alles op mij zou verhalen? ... De ernst van mijn stommititeit, begaan in een vlag van jeugdige overmoed, werd mij duidelijk. De contouren van een ramp begonnen zich af te tekenen. Het was alsof het plaveisel van het appartement zich opende en ik naar beneden zakte.

Er waren heel veel fraaie leugens nodig om tijd te winnen en de zaak te laten sussen. Mijn studie werd aangegrepen als reden tot uitstel, andere ficties, zoals mijn boze ouders die zouden willen dat ik na mijn huwelijk in Indonesië ging wonen, of in Marokko zelfs. Ik weet niet wat al meer. (Zo kwam het dat Angelinis en ik in vriendschap elkaar konden blijven zien. Een paar jaar later, toen ik werkelijk 'rijk' geworden was – en zij grondstewardess op het vliegveld van Málaga – zag ik haar nog vele, vele malen vluchtig terug. Zij was nog steeds ongetrouwd. Nog steeds staat zij daar op dat vliegveld van Málaga.)

De affaire met Angelinis was mij niet in mijn koude kleren gaan zitten; ik durfde mij in Málaga niet te vertonen. Zo dikwijls gevlucht uit Holland, nu weer verdreven uit wat ik pathetisch 'mijn geliefde Málaga' was gaan noemen.

De trein bracht mij naar het Moorse Gránada. Ik zocht een lege coupé. Mijn handkoffertje kluisterde ik aan het bagagerek vast met een Nederlands fietsslot dat overal, bijvoorbeeld op stations, prima dienst deed, zodat ik mij vrij en zonder zorgen kon bewegen. Ditmaal benutte ik die vrijheid om in te slapen, maar werd wakker door een zoete geur van parfum, ik dacht van een vrouw

en wilde, in het duister, verder dommelen toen ik opschrok van de gedachte dat treinrovers met spuitbussen bedwelmend gassen in treincoupés spotten om hun slag te kunnen slaan. Ik hoorde gelispel, een stem, keek op, en zag tegenover mij een jongen, in een verleidelijke pose, die mij om een sigaret vroeg. Verward staarde ik hem aan en wij begonnen te roken. Confuus luisterde ik naar zijn voorstellen.

‘Nee, hier niet, zeker niet hier.’

‘Op het toilet dan misschien?’ en hij maakte al aanstalten in de richting van de deur.

‘Nee, op het toilet al helemaal niet!’ want ik was hem gaan zien als de voorpost voor de treinrovers, van plan de reizigers weg te lokken uit hun compartimenten.

Ik moest tijd winnen om mijn gedachten terug te vinden. Onder zijn zachte dwang begon ik mij te ontdoen van mijn broek. Er kon mij nog niets gebeuren. Vanwege de nachtelijke kou had ik uit voorzorg deze over een andere heen aangetrokken. Zijn verrassing was groot. Onmiddellijk herstelde hij zich echter en de zoete geur en de lispelstem dwongen mij de gulp van mijn andere broek te openen. Ineens ging de deur open. De trein bleek ongemerkt te zijn gestopt, vier leden van de *Guardia Civil* kwamen binnen en het hoofdlicht werd ontstoken. Versteend bleef ik zitten, met bevroren onderlijf, kon dit nauwelijks bedekken met mijn trui. Kalmte keerde weer door het luid gepraat van mannenstemmen. De jongen verdween.

Bij de volgende halte stegen zij uit, de Guardia's. Een van hen vergat in het rek zijn revolverholster. Ik liep hem ermee na, terwijl ik met één hand mijn broek ophield. Tot dan toe had hij mij niet opgemerkt, zoals bleek. Nu werd een warme blik van dankbaarheid mijn deel.

Mijn teruggekeerde gemoedsrust werd de volgende ochtend te Granada in het Alhambra weerspiegeld.

Ik begreep dat de Moslims hun vrouwen in harems afzonderden om hun ziel de rust te gunnen van klaterende fonteinen, om-

lommerde paden, van meditatie en gebed tot De Onmetelijke, tot Allah, Wiens naam gezongen wordt door eindeloze arabesken in mozaïek en stuc. Serieus dacht ik na over De Vrouw.

Adriana

Het beeld van De Vrouw zal in mijn jeugd zijn ontstaan door een aaneenrijging van verhalen waarin zich een voor mij onontkoombaar lot ontwarde. Die verhalen werden mij verteld door de twee machtigste personen van mijn vroege jaren, mijn grootmoeders. In hun levens lag alles verankerd wat een mens over vrouwen moest weten.

Die struise, strenge dame, die toch heel lief heette te zijn, was moeilijk te verstaan omdat zij Duits sprak. Zij rook naar kersenhout. Later begreep ik pas dat deze geur afkomstig was van de kast waarin zij haar kleren bewaarde. Ik sliep in een hoog ledikant op zolder, tussen een donzen dekbed en frisse lakens. Alles was daar proper en klein. Met haar statigheid paste grossmama niet in haar huisje, Hannah was arm, maar trots; van niemand nam zij ooit een aalmoes aan. In Düsseldorf, haar geboortestad, had zij aalmoezen gegeven. Zij had toen aan de allee gewoond, in dat grote huis waaruit 's avonds de muziek klonk die zij tezamen met *Eltern und Geschwister* had gemaakt, zoals dat paste in elke *Gutbürgerliche Familie*. Naar buiten toe had deze zich in niets onderscheiden van andere *Deutsche Familien*.

Vanuit haar huisje in het Hollandse dorp was het niet ver naar de kerk, nog geen dertig passen. Het viel nauwelijks op dat Hannah het wijwatervat voorbijliep of zich onttrok aan askruisjes en het kussen van relikwieën. In haar ogen was dat *schmutzig*, allemaal onreine handelingen. Thuis, in de keuken, hadden de dingen om wille van reinheid hun eigen plaats. Op het ene aanrecht werd vlees gesneden, op het andere werden melkspijzen toe bereid.

Een Joodse gewoonte? Zij was het verleden allang vergeten. Zij was immers Duitse! Tientallen jaren geleden had een zondag, die begonnen was als elke andere, haar leven veranderd. Dat was ver voor de oorlog, de eerste in die eeuw, wel te verstaan. Met haar verloofde wandelde zij langs de kade. De jongeman ging op de brugleuning zitten, strekte zich uit om haar speels te omhelzen, verloor zijn evenwicht en verdween in het water. Een schipper die juist voorbij voer sprong hem onmiddellijk na en hees hem op de kant. Tevergeefs, hij was al dood. De familie dankte de schipper, maar vanaf dat moment bleef hij het meisje achtervolgen en hij bood haar zijn liefde in ruil aan voor die van de dode minnaar. Alsof dat haar kon troosten! Hij smeekte haar, dreigde haar zich hetzelfde te zullen aandoen, smeekte haar opnieuw en, natuurlijk, gaf zij toe. De enige en waarschijnlijk de laatste maal. Depressie op depressie kreeg zij te verwerken. Zij speelde geen muziek meer, het huis was 's avonds stil. Haar ouders verboden haar elke omgang met zo'n jongen en begrip vond zij nergens. Dus trouwden zij. Nooit meer zou zij thuis een stap nog kunnen zetten.

De binnenschipper zette zijn liefde om in schuldgevoelens en zijn schuldgevoelens in jaloezie, later in drank. Hij verscheurde en verbrandde al wat hem deed herinneren aan haar huis, haar minnaar. Daarmee won hij haar liefde niet.

Slechts op zijn schip was er plaats voor hem, of in zijn roes. In elf jaren huwelijk kon hij haar niets anders schenken dan kinderen: elf, maar twee stierven er. Verdreven door crisis en oprukkend gevaar kwam zij naar Nederland. In het dorp konden de mensen wel een goedkope wasvrouw gebruiken. Een van de washuizen waar zij regelmatig kwam, zou men tegenwoordig een 'vrouwenhuis' noemen, want er woonden acht vrouwen. Eén was er het machtigst, Adriana – de moeder van mijn vader – terwijl de anderen haar bedienden waren.

Deze tweede grootmoeder, Adriana, was toen een jonge rijke weduwe die het huishouden met vier kinderen alleen niet aankon, vooral niet omdat zij nog nooit in haar leven iets gedaan had, laat

staan gewerkt. Daarom had zij zeven 'meisjes': een eerste 'meid' en een tweede 'meisje', een strijkster, een poetsvrouw, een kindermeisje, een naaister en een wasvrouw. Als er veel te wassen viel, werd Hannah gehaald om te helpen. (En zo zou haar dochter trouwen met de zoon van een rijke dame.)

Toen ik als kind deze grootmoeder beter leerde kennen omdat ik dagelijks met haar optrok, werd zij weliswaar met de dag armer aan geld, maar rijker aan verhalen. Er ging een wereld voor mij open waarin ik zag dat vrouwen in twee categorieën te verdelen zijn en hoe deze zich tot elkaar verhouden. 'Ik bevoer de vier zeeën en overal zag ik dat mensen elkaar gebruiken en laten gebruiken, elkaar misbruiken en laten misbruiken'. O, wat een wijsheid en wat een waarheid over vrouwen! In de meeste talen is het woord 'mensen' weliswaar identiek aan 'mannen', maar in het Nederlands wordt het woord 'mens', althans in het enkelvoud en in negatieve zin, slechts gebruikt voor 'vrouwspersonen'.

Het leven van mijn grootmoeder was omringd door zulke vrouwspersonen. Er was, vanzelfsprekend, de boze stiefmoeder. In de jaren tachtig van de negentiende eeuw was die met de eerste golf van Duitse dienstmeisjes naar Amsterdam gekomen. Zij diende bij mijn overgrootouders in het huis aan de gracht en nam weldra overgrootmama's plaats in toen deze in het kraambed stierf. Adriana begreep met haar kleine vier jaren dat het lot een boze wending had genomen. Warm in bont gewikkeld, haar knuistjes in een mof, zat zij op haar vaders knie. Dicht tegen hem aan wiegde zij met hem mee, luisterend naar het doffe geluid van de paardehoeven die met sokken omwikkeld waren om niet uit te glippen op het ijs van het IJ waar zij sierlijk over voortgleden in de grote arre-lee, naar haar moeders begrafenis. De zondagse rijtoeren waren vergeten, eerst door rouw en droefenis, daarna door de troost die het Duitse dienstmeisje mijn overgrootva bood.

In de lente was de bruiloft, die drie dagen duurde en bezegeld werd met drie rijtoeren door Amsterdam. Met moeite kon de nieuwe vrouw des huizes haar jaloezie jegens haar stiefdoch-

tertje verbergen. Haat stapelde zich op, verdrukte het meisje en maakte het stil, zodat het al vroeg leerde dat het lot wendbaar en wisselvallig was. Op deze ontdekking reageerde zij anders dan de meeste kinderen zouden doen. Hoe dingen gebeurden was haar om het even en zij nam de dingen zo ze kwamen, zag overal iets aardigs in, iets vriendelijks, dat zij passief onderging. Tien jaar was ze zij toen het stiefbroertje stierf en diens moeder, zich wanhopig vastklampend aan het lijkstijfje dat het huis werd uitgedragen, haar snikkend, in het Duits, toesnauwde: 'Jij! Ga in je kamer, jij mag niet mee! O, was jij het maar geweest en niet mijn lieve Johann....'

Vanaf dat ogenblik was er thuis voor haar geen plaats meer en vader nam haar, op een dag, mee voor een lange tocht. Zij reden vele uren. In een kleine provinciestad hielden de paarden halt voor een groot huis. Een knecht spande de paarden uit en een meid nam de hoedendozen over. Adriaantje zou de inhoud niet meer nodig hebben. Een tweede meid was juist bezig theebieren door de gangen te strooien die dienden om het stof te verzamelen en daarmee samen werden opgeveegd. Snel werd de weg vrijgemaakt en het gezelschap kon binnentreden. In de kamer zaten Oom en Tante aan de thee.

Het grote-lui's-meisje, gewend aan de bedrijvigheid van de hoofdstad, schikte zich voorspoedig in haar nieuwe leventje. Als pleegdochter van deze kinderloze provincienotabelen ontbrak het haar aan niets, behalve misschien aan de spontane jovialiteit van haar vader. Daarvoor in de plaats kwamen de veelvuldige visites aan Oom en Tante van anderen, die haar beminnelijk bejegenden. Bij die gesprekken mocht zij, stil, aanwezig blijven en de dingen der volwassenen waren weldra geen geheim meer voor haar. Snel had ze Nederlands geleerd, vergeten was de Franse school en de Franse conversatie thuis en Tante had haar ingewijd in wat elke burgerjuffrouw diende te weten. In de besloten en beschermde omgeving van Oom en Tante begon, na een paar jaren, het hart van een prachtige jonge vrouw, met golvend zwart haar, een ranke

gestalte, stevig maar toch verfijnd gebouwd, in haar prille boezem sneller te kloppen bij de aanblik van een jonge man. Met leeftijdgenoten schommelde zij, in de tuin te midden van geurige appelbloesems, en giechelde op zondagmiddagen over al die jonge kerels die naar haar hand dongen. Bij het wassen van haar jaren nam dit aantal telkens toe. Zij begon te hopen, fantaseerde, zette haar hart vooral op wat in die tijd nog begerenswaard was, op adel, een jonkheer, een zoon van een baron, die kwamen. Maar, Oom en Tante hadden haar nodig... en stemden niet toe. Het bleef bij spelevaren, een enkele maal. Eens per jaar ging zij naar Amsterdam, zag vader en diens tweede zuster uit Den Haag, tante Cató, de hofdame, haar twee nichten die al hertrouwd waren, met officieren. Haar broers, de een uit Parijs, de ander uit Berlijn, kwamen dan over, samen met hun vrouwen. Stiefmoeder was gelukkig dood, maar desondanks paste zij er niet meer bij, een volwassen vrouw van in de twintig met een kinderziel.

Nog steeds zag zij overal iets aardigs in, wat zij passief onderging. De jaren gingen voort en het werden er steeds minder die kwamen. Twee kandidaten bleven over, een jonkheer van der Pal en een baron Van Adijk. Vijfendertig was zij, toen stierf Oom en twee maanden later Tante. Adriana was volwassen en vermogend, maar niet zelfstandig geworden.

In het dorp waar ik reeds over gesproken heb woonde de familie Riditi.

Ongeveer een eeuw geleden waren de Riditi's onder de druk van Napoleons oprukkende legers daar neergestreken en in de jaren die volgden wisten zij zich land te verzamelen dat zich uitstreekte tot in Duitsland. Zo kwam het dat hun burens de vorsten Van A. waren. Door grove speculaties met Duitse merken tijdens de eerste wereldoorlog konden schulden niet uitblijven. Koppige overgrootvader Riditi gaf daarom zijn zoon die reeds negen jaar verkering had met een arme boeredochter geen toestemming met haar te trouwen, maar de zoon weigerde, al even koppig, de relatie te verbreken. De deftige dorpspastoor Van V., die zich een betere